

Rola samorządów i regionów w Unii Europejskiej

★ ★ Regiony w Unii Europejskiej

W latach dziewięćdziesiątych XX wieku w Unii Europejskiej wzmocniła się pozycja regionów. Uznano, że to właśnie ten poziom władzy znajduje się najbliżej obywateli i często to właśnie tutaj reprezentanci są wybierani w bezpośrednich wyborach. Władze regionalne lepiej dostrzegają zróżnicowania panujące na ich obszarach i w porozumieniu z władzami centralnymi oraz Komisją Europejską kierują właściwe działania, których celem jest zmniejszenie dysproporcji w rozwoju. Ten proces nazywa się regionalną polityką strukturalną (polityką regionalną UE).

★ ★ Dlaczego polityka regionalna jest ważna dla Polski?

Polska jako cały kraj charakteryzuje się niskim poziomem PKB na jednego mieszkańca. Średnio w Polsce ten wskaźnik wynosi 40% średniej we wszystkich państwach członkowskich UE i krajach kandydujących. Duże są też dysproporcje w samej Polsce. W najbogatszym województwie mazowieckim poziom ten wynosi prawie 60%, a w najbiedniejszym świętokrzyskim jedynie 28%. Regiony, w których średni poziom PKB znajduje się poniżej 75% PKB na mieszkańca, uznawane są za opóźnione w rozwoju. Z budżetu UE rocznie wydaje się ponad 30 mld euro (dla porównania budżet Polski wynosi około 40 mld euro) na nadrobienie zaległości gospodarczych w tych regionach.

Oznacza to, że po wejściu do UE wszystkie polskie regiony będą zaliczane do tej grupy. W związku z tym Polska stanie się poważnym biorcą funduszy z unijnego budżetu. Zgodnie z szacunkami Urzędu Komitetu Integracji Europejskiej na działania związane z rozwojem gospodarczym w regionie będziemy mogli liczyć na środki w wysokości 3,7 mld euro w pierwszym roku naszego członkostwa. Kwota ta będzie stopniowo rosła do 5-6 mld euro rocznie w przeciągu 3-4 kolejnych lat.

Ważną rolę w pozyskiwaniu funduszy odegrają samorzady, które są odpowiedzialne za tworzenie infrastruktury potrzebnej do rozwoju regionu.

★ ★ Jakie korzyści dla Polski wynikają z polityki regionalnej Unii Europejskiej?

Jak pokazują doświadczenia państw, które już są członkami Unii Europejskiej, pomoc strukturalna ma w ich rozwoju duże znaczenie. Dzięki interwen-

Rola samorządów i regionów w Unii Europejskiej

ciom finansowym w ramach tej polityki udaje się podnieść wzrost gospodarczy o jeden punkt procentowy. Dla przykładu, w latach 1994-1999 w Portugalii wyniósł on więcej o 1,1 punktu procentowego, a w Irlandii 0,9. Dzięki temu regiony biedniejsze rozwijają się szybciej niż bogatsze i powoli zmniejszają się istniejące w całej Europie dysproporcje. Dzięki wejściu do Unii Europejskiej Polska będzie miała mogła nadrobić dystans rozwojowy, co nie byłoby możliwe w takim tempie bez pomocy UE. Ze środków regionalnej polityki strukturalnej w państwie powierzchniowo podobnym do Polski – Hiszpanii w latach 1994-1999 zbudowano 1300 kilometrów autostrad, 1200 kilometrów dróg; zmodernizowano 5000 kilometrów dróg i 2185 kilometrów linii kolejowych.

★ Co to są fundusze strukturalne?

Podstawowymi instrumentami pomocy w ramach polityki regionalnej są fundusze strukturalne. Z ich budżetów kierowane jest wsparcie na programy krajowe – 94%, inicjatywy wspólnotowe – 6%. Poza nimi funkcjonuje również Fundusz Spójności (Kohezji), czasowy instrument, który ma pomóc przy realizacji największych inwestycji w najuboższych krajach UE. Ważnym uzupełnieniem pomocy UE są krajowe środki (budżet centralny i samorządowy), które stanowią minimum 25% (15% w Funduszu Spójności) całej pomocy. Fundusze strukturalne nabrały znaczenia w połowie lat osiemdziesiątych, stając się głównym źródłem finansowania polityki regionalnej. Wyróżniamy:

- **Cztery fundusze strukturalne** nadzorowane przez odpowiednie Dyrekcje Generalne Komisji Europejskiej:
  - Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego,
  - Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnych – Sekcja Orientacji,
  - Finansowy Instrument Ukierunkowania Rybołówstwa,
  - Europejski Fundusz Społeczny.
- **Trzy cele, na które kierowane są środki z funduszy:**
  - CEL 1 – regiony upośledzone gospodarczo – poniżej 75% PKB na mieszkańca;
  - CEL 2 – regiony w trakcie restrukturyzacji gospodarczej;
  - CEL 3 – rozwój zatrudnienia i zasobów ludzkich.
- Cele funduszy strukturalnych dzielone są na **horyzontalne** (można się ubiegać o środki bez względu na lokalizację wnioskodawcy) oraz **regionalne** (aby otrzymywać pomoc, region musi spełniać określone kryteria).

Rola samorządów i regionów w Unii Europejskiej

• Dwie różne grupy instrumentów:

- **Programy krajowe** (94% środków funduszy strukturalnych) – przygotowane przez kraje członkowskie UE, uzgadniane z Komisją Europejską; realizowane samodzielnie przez administrację kraju członkowskiego,
- **Inicjatywy wspólnotowe** (6% środków) – przygotowywane wspólnie przez kraje członkowskie i Komisję Europejską, dotyczą najważniejszych problemów dla całej UE; realizowane są bezpośrednio przez KE; INTERREG – współpraca przygraniczna i ponadregionalna, EQUAL – wyrównanie szans na rynku pracy; LEADER – rozwój obszarów wiejskich, URBAN – rewitalizacja obszarów miejskich.

★ ★ Na jakich zasadach opiera się polityka strukturalna Unii Europejskiej?

Polityka strukturalna UE jest oparta na następujących zasadach:

- **Koncentracji** – środki płynące z Unii Europejskiej są przeznaczone dla regionów, które znajdują się w najtrudniejszej sytuacji ekonomicznej; do tej grupy kwalifikują się regiony objęte pomocą w ramach celów funduszy strukturalnych.
- **Partnerstwa** – *wertykalnego*, czyli współpracy Komisji Europejskiej z odpowiednimi władzami krajowymi, regionalnymi i lokalnymi; dzięki temu środki pomocowe kierowane są do obszarów, które potrzebują największego wsparcia oraz *horyzontalnego*, czyli prowadzenia konsultacji władz samorządowych i rządowych z partnerami społecznymi najbardziej zainteresowanymi planowanymi działaniami, co zwiększa efektywności i celowość pomocy.
- **Programowania (planowania)** – pomoc przeznaczona jest na program trwałego rozwiązywania problemów danej gałęzi gospodarki lub danego regionu; w praktyce oznacza to konieczność formułowania wieloletnich planów rozwoju gospodarczego i wykorzystania środków publicznych; plany te opracowywane są w drodze konsultacji partnerskich (por. wyżej)
- **Kompatybilności (zgodności)** z zapisami traktatów, celami i instrumentami innych wspólnych polityk (przede wszystkim konkurencji) oraz z wytycznymi ochrony środowiska.
- **Współfinansowania (dodatkowości)** – oznacza, że dofinansowanie z UE ma uzupełniać fundusze z budżetu krajowego; nie mogą ich więc zastępować; wysokość współfinansowania UE są jasno określone i wynoszą najczęściej:

Rola samorządów i regionów w Unii Europejskiej

- do 75% dla regionów celu 1 (w tym nie mniej niż 50 % pomocy publicznej),
- do 50% i co najmniej 25% środków publicznych wydatków w regionach celu 2 i 3,
- w wypadku inwestycji generującej przychody:
  - infrastruktura – do 40% (regiony celu 1) i do 25% (regiony celu 2),
  - przedsiębiorstwo – do 35% kosztów (regiony celu 1) lub do 15% (regiony celu 2), z możliwością podniesienia o 10% w wypadku finansowania małych lub średnich przedsiębiorstw.
- **Pomocniczości (subsydiarności)** – nie jest to bezpośrednio zasada polityki strukturalnej; jest to natomiast podstawowa zasada funkcjonowania UE; władze wyższego szczebla nie mogą podejmować działań w sprawach, których załatwienie leży w gestii władz niższego szczebla; na tej zasadzie opierają się stosunki między Komisją Europejską a państwami członkowskimi i regionami.

★ ★ Co to jest Fundusz Spójności?

Jest to czasowe wsparcie finansowe dla krajów Unii Europejskiej, których produkt krajowy brutto nie przekracza 90% średniej dla wszystkich krajów członkowskich (Grecja, Portugalia, Hiszpania i Irlandia). Poszczególne kraje składają konkretne projekty lub grupy projektów, jednak odpowiednio duże (o budżecie powyżej 10 mln euro). Podstawowym celem Funduszu Spójności jest zminimalizowanie różnic między krajami, których poziom ekonomiczny znacznie odbiega od średniej UE. Charakterystyczne w Funduszu Spójności jest to, że do pomocy kwalifikowane są nie poszczególne regiony, lecz całe kraje. Oprócz wspomnianego kryterium wysokości produktu krajowego brutto, państwa ubiegające się o pomoc muszą przygotować konkretny program prowadzący do spełniania kryteriów spójności (kryteria przystąpienia kraju do Unii Gospodarczej i Walutowej). Do krajów objętych pomocą z Funduszu należą obecnie Grecja, Irlandia, Portugalia i Hiszpania.

